

Marina Tavčar Krajnc*

Razvojna vprašanja mature *Development of the Matura Examination System*

Izvleček

Razvoj mature v Sloveniji od leta 1995 kaže, da se z razvojem šolskega sistema kontinuirano pojavljajo tudi pobude in potrebe za spreminjanje mature, tako v strukturi in vsebinah kot ravneh zahtevnosti.

Opaznejše spremembe je matura doživela leta 2002, ko se je za vpis v terciarno izobraževanje vzpostavilo novo razmerje med splošno in poklicno maturo, tako da so poklicni maturanti dobili možnost vpisa v univerzitetne študijske programe z opravljanjem samostojnega pe tega predmeta ob poklicni maturi. Izkušnje in podatki kažejo, da prehod iz enega v drugi sistem ni ustrezen, saj je študijska uspešnost poklicnih maturantov slabša, kot velja za tiste z zaključenimi gimnazijskimi programi in opravljenjo splošno maturo.

Pripravek omogoča vpogled v argumentacijo za nujnost sprememb v izvajanju srednjih strokovnih programov za dijake, ki želijo študirati v univerzitetnih ali enovitih magistrskih študijskih programih. Argumenti vodijo v sklep, da bi tem dijakom lahko omogočili pridobitev ustreznega znanja in veščin z razširitvijo in poglobitvijo pouka splošnoizobraževalnih predmetov (učni jezik, matematika in tuji jezik), kar se predpostavlja kot usvojeno znanje ob zaključku srednje šole.

Predstavljene argumente upošteva tudi predlog zakona o spremembah in dopolnitvah

Abstract

The development of the external matura (high-school graduation) system in Slovenia in the period from 1995 until now has also included some initiatives and demands for changes with regard to its structure, contents and levels of difficulty.

Some important changes have occurred since 2002, when the general and vocational matura exams started to be used. Students were then able to finish their vocational secondary education with a vocational matura that qualified them to enrol in undergraduate university programmes if they added one additional chosen exam from the general matura to their four-subject vocational matura. Experience and data indicate that certain problems have occurred in bridging the gaps between two different systems, with significant differences in the general study abilities between high-school graduates who have passed the general matura and those who have passed the vocational matura.

The paper examines the most important changes that are needed in vocational secondary programmes to better prepare students to continue their studies at university. These centre on improving the quality of their knowledge and study skills, and especially widening and deepening their Slovenian literacy, math abilities and foreign language literacy.

* Dr. Marina Tavčar Krajnc, predsednica Državne komisije za splošno maturo, e-pošta: marinatavcar@gmail.com

Zakona o maturi (ZMat). Ker postopek obravnave noveliranja ZMat še teče,¹ ni mogoče vnaprej napovedati, ali bo zakonodajalec z izglasovanimi spremembami predlog tudi dejansko potrdil in omogočil dvig izobrazbenega standarda vseh kandidatov za vpis na univerzitetni ali enoviti magistrski študij.

The current legal process for amending the Matura Examination Act is based on some of the ideas and initiatives presented in this paper, although at present the results of this process remain unknown, as do any new educational standards, and their validation, for all candidates applying for university study in Slovenia.

Ključne besede: matura, spremembe, razvoj, kakovost izobraževanja

Key words: matura examination, changes, development, quality of education.

Uvod

Od 1995 do 2024 je bila matura v Sloveniji izvedena že tridesetkrat² in je postala del tradicije štiriletnih srednješolskih programov. Obravnava mature v preteklosti se je in podobno je pričakovati tudi v letu 2025 največ ukvarjala z vsakokratnimi rezultati,³ njihovo analizo in komentiranjem, v prispevku pa se ukvarjamo s prihodnostjo mature ter predstavljamo načrtovane spremembe, podkrepjene s po naši sodbi relevantnimi utemeljitvami.⁴ Maturi, s katero vsakokratna generacija maturantov štiriletnih srednjih šol, splošnih in strokovnih, zaključí šolanje, se pridruži tudi določeno število, čeprav majhno, maturantov (upoštevani so tisti, ki opravljajo peti predmet) iz programov poklicno-tehniškega izobraževanja (PTI), ki z dvema dodatnima letoma omogočajo nadgradnjo 3-letnih poklicnih srednješolskih programov in pridobitev srednje strokovne izobrazbe z opravljeno poklicno maturo.

1 Noveliranje Zakona o maturi je bilo pred objavo zaključeno, Državni zbor je 18. 6. 2025 sprejel predlagane novosti glede zaključevanja programov SSI. Novosti so vključene tudi v novi Zakon o visokem šolstvu (53. člen), sprejet v DZ 25. 7. 2025, in se odražajo v pogojih za vpis v univerzitetne študijske programe 1. stopnje ter v enovite magistrske programe druge stopnje.

2 Prvič je bila matura sicer poskusno izvedena leta 1994, kandidati so se lahko odločili med dotedanjim internim zaključnim izpitom ali eksterno maturo. Za motivacijo za odločitev o drugi možnosti je bil kandidatom dodeljen določen bonus pri vpisu na študij.

3 Državni izpitni center, *Letna poročila – splošna matura (1995–2024)* in *Letna poročila o poklicni maturi (2002–2024)*. V prispevku je največkrat uporabljeno *Letno poročilo – splošna matura 2024*, Igor Saksida (ur.), *Letno poročilo SM 2024*, Ljubljana: RIC, 2024, 198 str. www.Letno_porocilo_SM_2024-5.pdf (pridobljeno: 31. 5. 2025).

4 Državna komisija za splošno maturo (2024), *Spremembe mature*. Interno gradivo, 43. seja DK SM, 2. 2. 2024.

Po treh desetletjih je v šolah, maturitetnih organih⁵ in Državnem izpitnem centru na voljo izjemno veliko podatkov in informacij, izkušenj, pa tudi strokovnega znanja, kar omogoča primerno strokovno refleksijo in oblikovanje celovitega načrta sprememb, popravkov in izboljšav za prihodnost.

Maturo kot integralni del srednjega šolanja opredeljuje in njeno izvedbo usmerja poseben zakon (Zakon o maturi, v nadaljevanju ZMat), ki obravnava obe vrsti mature, splošno (SM) v gimnazijah (splošni, klasični in strokovni, ki je lahko tehniška, ekonomska ali umetniška) ter poklicno (PM) v srednjih strokovnih šolah (na tem mestu ni mogoče vseh naštevati, saj je srednjih tehniških in strokovnih programov okoli štirideset⁶), za najpomembnejše strokovne odločitve o obeh vrstah mature pa sta odgovorni Državna komisija za splošno maturo (v nadalj. DK SM) in Državna komisija za poklicno maturo (DK PM), vsaka za svoje področje. Tudi ukvarjanje z razvojnimi vprašanji sodi med strokovne odločitve, za katere sta pristojni državni komisiji. Ker sta na področju vzgoje in izobraževanja tekla dva obsežna procesa priprave sprememb, kurikularna prenova, osredotočena na prenovo učnih načrtov in katalogov znanja,⁷ in priprava Nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja 2023–33 (predlog dokumenta je bil javno objavljen 30. 6. 2025),⁸ pravkar pa tečejo tudi razprave pri zakonodajalcu,⁹ saj je Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje v vlogi predlagatelja vložilo v obravnavo zakon o spremembah in dopolnitvah ZMat, je nadaljevanje strokovne razprave časovno primerno umeščeno in za osvetlitev več zornih kotov tudi potrebno. Posebej če upoštevamo, da mora matura kot zunanje preverjanje znanja izhajati iz izobraževalnih programov, katerih integralni del je, in upoštevati potrjene učne načrte in kataloge znanja vključenih predmetov. Enostavneje po-

- 5 Maturitetni organi, opredeljeni v Zakonu o maturi: Državna komisija za splošno maturo in Državna komisija za poklicno maturo, Državne predmetne komisije za SM in PM, Šolske maturitetne komisije za SM in PM, Šolske izpitne komisije za SM in PM (ZMat, 10. člen). <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO2064> (pridobljeno: 10. 5. 2025).
- 6 Center za poklicno izobraževanje, *Programi srednjega tehniškega in strokovnega izobraževanja*. <https://cpi.si/poklicno-izobrazevanje/izobrazevalni-programi/programi/ssi/> (pridobljeno: 20. 5. 2025).
- 7 Najnovejši katalogi znanja in učni načrti so bili potrjeni na Strokovnem svetu za splošno izobraževanje ter (SSSI) ter Strokovnem svetu za poklicno izobraževanje (SSPI) v letu 2025 in so pred javno objavo še v finalni redakciji Zavoda RS za šolstvo.
- 8 Delovna skupina za pripravo NPVI 2023–2033, *Nacionalni program vzgoje in izobraževanja 2023–2033*. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Nacionalni-program-vzgoje-in-izobrazevanja-za-obdobje-2023-2033-predlog.pdf> (pridobljeno: 15. 5. 2025).
- 9 V letu 2025 sta bili v postopku obravnave do 1. 6. opravljeni dve razpravi: 2. 4. 2025 na nujni seji Odbora za izobraževanje, znanost in mladino Državnega zbora (https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/seje/izbranaSejaDt!/ut/p/z1/04_Sj9CPyKssyoxPLMnMzovMAfljo-8zivSy9Hb283QoN_LoNzAoCQoxMQy28LA3c3U3ow1EVuBsFmRoEuhg5-QYbGBsEBxvpRxG-j3wAHcDQgTj8eBVH4jS_IDQoNdVRUBAAe3pc5/dz/d5/LzdBISEvZoFBIS9nQSEh/?mandat=IX&seja=21%20034.%20Nujna&uid=F55C6011C5968D02C1258C5200245489) ter 14. 5. 2025 na 28. seji Komisije za izobraževanje, kulturo, znanost, šport in mladino Državnega sveta <https://ds-rs.si/sl/dogodki/z8-seja-komisije-za-izobrazevanje-kulturo-znanost-sport-mladino> (pridobljeno: 29. 5. 2025). Pristojni delovni telesi sta podprli nadaljevanje razprave o spremembah in dopolnitvah ZMat.

vedano, na maturi je mogoče preverjati znanje, ki so ga dijaki in dijakinje imeli možnost pridobiti v štirih letih svojega srednjega šolanja. Da temu vodilo sledijo vsi predmeti mature, so odgovorne državne predmetne komisije, zapisano pa je v skupnem Maturitetnem izpitnem katalogu (MIK) ter za posamične predmete v Predmetnih izpitnih katalogih (PIK-i). Dodajmo še, da temeljni dokument potrjujeta Strokovni svet RS za splošno izobraževanje ter Strokovni svet RS za poklicno in strokovno izobraževanje.

Državna komisija za splošno maturo (DK SM) je v obdobju 2020–24 načrtovala in izpeljala pripravo dokumenta, s katerim se je opredelila do temeljnih razvojnih vprašanj ter začrtala smernice za pripravo predlogov sistemskih sprememb. V pripravi je sodelovala z Državno komisijo za poklicno maturo (DK PM), v zadnjem letu in pol pa se je v proces aktivno vključilo tudi Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, saj se pomembnejše spremembe dotikajo obeh matur in terjajo koordinacijo med njima. Kot posebej pomembno skupno vprašanje je bila izpostavljena primerljivost SM in PM ter ob tem prehodnost iz enega sistema v drugega zaradi vloge, ki jo ima matura v vpisnih postopkih na prehodu iz sekundarnega v terciarno izobraževanje.

Razprava se ni začela z ničelne točke. Sledila je ugotovitvam iz Bele knjige 2011,¹⁰ v kateri so zapisane ugotovitve o srednješolskem sistemu v Sloveniji, vključno z oblikami njegovega zaključevanja. Gre za sistemske spremembe, ki so zahtevne tako za konceptualizacijo kakor za implementacijo. Rešitve, ki jih je ponudila Bela knjiga, doslej niso bile uresničene, šele z intenco uveljavitve predloga zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o maturi se o njih več in tudi bolj poglobljeno razpravlja.¹¹

Vloga mature v sekundarnem izobraževanju

Splošna matura opravlja dve temeljni funkciji: najprej je obvezni zaključek vseh gimnazijskih programov. Rezultati in izkušnje treh desetletij kažejo na visoko stopnjo njene usklajenosti s strukturo, z vsebinami in zahtevnostjo gimnazijskih programov. Rezultati mature tudi visoko korelirajo z učnimi dosežki generacij, najbolj v zadnjem letniku srednje šole.¹²

10 Janez Krek in Mira Metljak (ur.), *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v R Sloveniji* 2011, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2011, str. 181–275.

11 V dokumentu *Spremembe mature* (2024), je zapisano v uvodu, da se je DK SM vključila v razpravo o razvojnih vprašanjih mature v maturitetni koordinaciji MVI (2023–25), vsebina in namere so bile predstavljene Ministrstvu za vzgojo in izobraževanje ter Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in inovacije (2023), prav tako Rektorski konferenci RS (2023), ravnateljem srednjih šol na letnem srečanju v Portorožu (2023), Državnim predmetnim komisijam SM (2023) ter strokovni javnosti ob predstavitvi prihodnosti gimnazijskega izobraževanja v organizaciji delovne skupine za Nacionalni program vzgoje in izobraževanja 2023–2033 (2023).

12 Vsakoletni podatki so na voljo v letnih poročilih o maturi: *Letna poročila o SM 1995–2024*, Ljubljana: Državni izpitni center <https://www.ric.si/splosna-matura/porocila--analize--raziskave/> (pridobljeno: 5. 5. 2025).

Hkrati matura na prehodu v terciarni izobraževalni sistem predstavlja delni mehanizem za presojo izpolnjevanja pogojev za vpis na študij (skupaj s šolsko uspešnostjo in preverjanjem posebne nadarjenosti ter psihofizičnih značilnosti kandidatov v določenih študijskih programih). Uspešno opravljena matura je tako nujen, hkrati pa ne v vseh primerih tudi zadosten pogoj, ki bi vodil v zelene študijske programe. Vsi študijski programi (visokošolski ter univerzitetni) pri kandidatih tudi niso enako zaželeni. Za določene programe jih je prijavljenih bistveno več, kot je razpisanih prostih mest, druga skrajnost so študijski programi, za katere je relativno malo zanimanja. Če je prijavljenih kandidatov več od razpisanih študijskih mest, se vpis lahko omejuje. V takšnem primeru za vpis ne zadošča več le uspešno opravljena matura, ampak igra pomembno vlogo tudi to, kako dober rezultat posamezni kandidat/ka doseže v tretjem in četrtem letniku srednje šole ter na maturi v celoti. V nekaterih primerih se v vpisnih postopkih upoštevajo tudi dosežki pri posameznih predmetih, bodisi z ocenami v tretjem in četrtem letniku bodisi na maturi, ter dosežek pri preizkusu nadarjenosti ali psihofizičnih lastnosti. Določitev vsakokratnih vpisnih pogojev je v pristojnosti visokošolskih zavodov, pogoji so zapisani v študijskih programih.

Po tridesetih letih je temeljit premislek o razvojnih vprašanjih nujen, vključno s potrebo po nekaj večjih spremembah pri maturi, splošni in poklicni. Tako v strukturi, ravneh zahtevnosti preverjanja znanja vključenih obveznih in izbirnih predmetov, pa tudi ocenjevanja, umestitve v šolski koledar, poteka, organizacije in logistike izvedbe notranjih in zunanjih delov ter razmerja med splošno in poklicno maturo, prav tako pa tudi o njeni umeščenosti in vlogi v postopkih vpisovanja v univerzitetne in visokošolske programe. Obravnavana problematika pred implementacijo terja določene spremembe Zakona o maturi,¹³ v nadaljevanju pa tudi Pravilnika o splošni maturi, Pravilnika o poklicni maturi ter drugih podzakonskih aktov, pa tudi Zakona o visokem šolstvu v opredelitvi vpisnih pogojev (Predlog novega ZViS je bil v letu 2025 prav tako v postopku obravnave¹⁴).

13 Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o maturi je bil v času oddaje pričujočega prispevka še v postopku obravnave. Opredeljuje dve obliki poklicne mature: štiripredmetno, ki v nadaljevanju izobraževanja omogoča vpis v visokošolske programe, in petpredmetno, ki bi omogočila vpis na univerzitetne in enovite magistrske programe. Drugo obliko bi sestavljali trije skupni/obvezni predmeti splošne mature (učni jezik, matematika in tuji jezik) in dva strokovna predmeta matičnega SŠ programa posameznega kandidata/ke.

14 Predlog novega ZViS v 53. členu z opredelitvijo vpisnih pogojev za vpis v univerzitetne in enovite magistrske programe določa poleg opravljene splošne mature tudi opravljeno poklicno maturo iz petih predmetov po ustreznem programu in z ustreznega strokovnega področja ter dodeljuje pristojnost za odločitev o ustreznosti področij visokošolskemu zavodu. <https://imss.dz-rs.si/IMiS/ImisAdmin.nsf/ImisnetAgent?OpenAgent&2&DZ-MSS-01/8b421248d08c1fe5e-431f882caf9611fda12d4d3fadf457bc0fc8f5c0af27b8c> (pridobljeno: 26. 5. 2025).

Primerljivost poklicne in splošne mature in prehodnost med njima

Če izhajamo iz ugotovitve, da sta maturi, splošna in poklicna, vsaka za svoje področje, najprej obvezni zaključek šolanja, je vendarle treba imeti v mislih, da sta hkrati tudi dejavnik vpliva v napredovanju po vertikali v študij na terciarni ravni. Dejanski vpliv mature na vpis v posamezne študijske programe je sicer določen v vsakem študijskem programu posebej. Veliko jih pripisuje 60 % vpliva maturitetnemu rezultatu, lahko pa je tudi bistveno drugače.¹⁵ Tako na primer umetniške akademije najvišje vrednotijo rezultat preizkusa nadarjenosti (80 ali celo 90 %), za vpis na študij arhitekture na Univerzi v Ljubljani je delež vpliva preizkusa 75%, splošne mature pa le 12,5% (na Univerzi v Mariboru se preizkus za isti študij vrednoti s 60 %), za vpis na farmacijo je delež splošne ali poklicne mature 40%, za kemijo 50%, za matematiko in fiziko 30%. Že hitri vpogled v vsakoletni razpis za vpis v visokošolske študije pokaže, da slika nikakor ni enoznačna. Trditev o domnevno usodno pomembnem vplivu maturitetnih rezultatov na nadaljevanje študijske in kasnejše kariere poti je tako pretirana niti ne velja za vse študijske programe enako.

Med univerzitetnimi študijskimi smermi je največ takih, ki odpirajo vrata kandidatom z zaključeno gimnazijo in srednjo strokovno šolo. So tudi študijski programi, kamor se je mogoče vpisati samo z opravljeno SM, kar praviloma pomeni, da so kandidati predhodno opravili štiriletno šolanje na gimnaziji. Mednje sodijo na primer študij medicine, dentalne medicine, arhitekture, prava, psihologije, študij na FDV UL, na Fakulteti za šport UL, študij matematike, pedagogike in razrednega pouka na UM. Mogoče je ugotoviti, da večina študijskih programov omogoča vpis za splošne in poklicne maturante z opravljenim dodatnim, petim predmetom na splošni maturi.¹⁶ Nekateri visokošolski zavodi izbiro dodatnega petega predmeta v celoti prepustijo kandidatom, drugi definirajo možnosti za izbiro petega predmeta, nekateri pa eksplicitno zahtevajo uspešno opravljen točno določen predmet SM – pogosto je to matematika, lahko tudi tuji jezik ali tudi eden izmed izbirnih predmetov splošne mature.

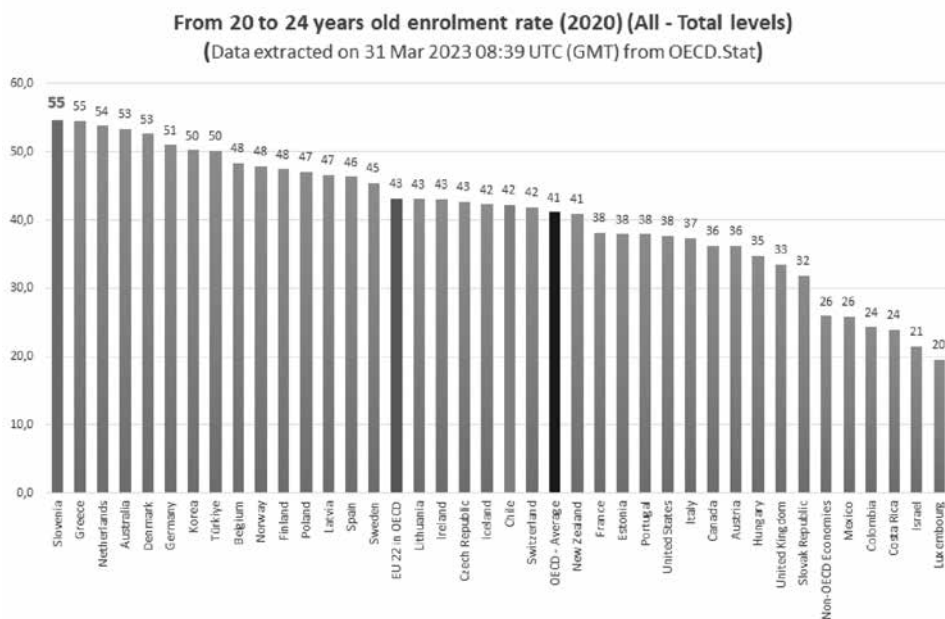
15 Kot ilustrativni primer je uporabljen najnovejši razpis za vpis za študijsko leto 2025/26. Ministrstvo za visoko šolstvo (2025), *Razpis za vpis v dodiplomske in enovite magistrske programe v študijskem letu 2025/26*, <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/razpis-za-vpis-v-dodiplomske-in-enovite-magistrske-studijske-programe-v-studijskem-letu-2025-2026/> (pridobljeno: 30. 4. 2025).

16 *Razpis za vpis v dodiplomske in enovite magistrske programe v študijskem letu 2025/26* izkazuje, da je bilo za navedeno študijsko leto razpisanih skupaj 283 študijskih programov, med njimi 89 visokošolskih, odprtih za vse kandidate z opravljeno poklicno maturo, ter 181 univerzitetnih, od katerih jih samo 32 omogoča vpis zgolj kandidatom z opravljeno splošno maturo, vsi drugi (149) pa so na voljo tako kandidatom s poklicno maturo in dodatnim petim predmetom kot kandidatom z opravljeno splošno maturo. Med enovitimi magistrskimi študiji, razpisanih je 13, jih 7 omogoča vpis obema skupinama maturantov. *Ibidem* (pridobljeno: 30. 4. 2025).

S tem ko je visoko šolstvo odprlo vrata za vpis obema skupinama maturantov, je postalo pomembno tudi vprašanje, kako primerljivo je ob vstopu v študij njihovo znanje. Od 2002 se obe skupini maturantov vpisujeta v univerzitetne in visokošolske študije, torej je mogoče opraviti primerjave za skoraj četrto stoletje, kar že omogoča verodostojne in dokaj zanesljive ugotovitve.

Prehodi med sekundarnim in terciarnim izobraževanjem

Slovenija vključuje v terciarno izobraževanje izjemno velik delež mlade populacije. Kot je razvidno iz podatkov OECD za 2023, je ta delež v starostni skupini od 20 do 24 let kar 55% v primerjavi z ugotovljenim povprečjem 41% v državah OECD. Samo po sebi bi to lahko bilo dobro, vendar se ne odrazi tudi v drugih ugodnih kazalnikih, kot so na primer trajanje, učinkovitost in uspešnost študija.

Slika 1: Vključenost generacije v starosti 20–24 let v terciarno izobraževanje po državah EU in/ali OECD (Vir: OECD. OECD. Stat, 2020. <http://stats.oecd.org> (pridobljeno 31. 3. 2023).

Ob pregledu vpisnih pogojev za terciarno izobraževanje¹⁷ v državah EU oz. OECD, s katerimi se sicer pogosto primerjamo, je mogoče ugotoviti, da so vstopni pogoji za študij različni, ne le med državami, ampak v nekaterih primerih celo znotraj posameznih držav. Selekcijo, oprto na srednješolske rezultate, tako uporabljajo v Nemčiji, na Danskem, v Belgiji, Avstriji, na Nizozemskem, Poljskem, v Italiji in Luksemburgu ter na Madžarskem, medtem ko visokošolski zavodi sami opravijo selekcijo z določitvijo posebnih pogojev (sprejemni izpit) na Portugalskem, v Litvi, Latviji, Estoniji, na Cipru. Brez ali z malo systemske selekcije ob vpisu so v Grčiji, na Irskem, v Franciji (izjema so *Grande Ecoles*), dvojna selekcija se uporablja v Veliki Britaniji, Španiji, na Slovaškem, v Srbiji, na Norveškem, Finskem, Češkem, Islandiji (kombinacija srednješolskih rezultatov in sprejemnega postopka visokošolskih ustanov). Če izpostavimo nekaj ilustrativnih primerov,¹⁸ ugotovimo, da npr. v Avstriji vodi na univerzitetni študij opravljena matura po končanem splošnoizobraževalnem (gimnazijskem) programu, v visokošolski študij pa opravljena diploma po zaključeni srednji strokovni šoli. Univerzitetni in visokošolski študij sta v Avstriji bistveno bolj ločena kot v Sloveniji. Visokošolski študij je tam bolj razširjen, medtem ko je univerzitetni doslej ohranjal več akademske tradicionalnosti. Na Finskem je splošni pogoj za vpis na univerzitetni študij uspešno opravljen maturitetni izpit po zaključenem višjem srednjem izobraževanju, na Norveškem prav tako po uspešno zaključenem višjem splošnem (akademske) srednjem izobraževanju ali po zaključenem triletnem višjem poklicnem izobraževanju in z enim dodatnim letom izobraževanja iz splošnih predmetov.¹⁹ Dodatne zahteve so na Norveškem izražene z dosežki pri šestih temeljnih predmetih (norveščina, angleščina, zgodovina, družboslovje, matematika, naravoslovje). Določene smeri univerzitetnega študija (npr. medicina, inženirstvo) poleg splošnega standarda opredelijo še posebne pogoje. Na Švedskem je tako splošni pogoj za vpis na univerzo pridobljena pripravljalna diploma

17 Uporabljeni so podatki in informacije iz raziskovalnega projekta CRP (V5-1936): Roberto Biloslavo idr. (2022), *Priprava modela managementa visokošolskega vpisa na javne visokošolske zavode v Sloveniji*, Ljubljana: ARRS in MVI, str. 10–22, www.pf.uni-lj.si/raziskovanje/raziskovalni-projekti/priprava-modela-managementa-visokosolskega-vpisa-na-javne-visokosolske-zavode-v-sloveniji (pridobljeno 2. 3. 2025). Avtorji poročila so za svojo analizo uporabili raziskavo Curaj, Cura in Pricopie (2018), *European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies*. SpringerOpen (open access book), <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-77407-7>.

18 Ibidem. Za vse uporabljene ilustrativne primere držav so informacije, uporabljene v zaključnem poročilu raziskovalnega projekta, navedenega v opombi 17, pridobljene iz predstavitev nacionalnih izobraževalnih sistemov Euridyce, te pa so navedene med viri pričujočega besedila pod zaporednimi številkami 8 (Avstrija), 9 (Norveška), 10 (Slovenija), 11 Švedska. Npr. za Avstrijo: Eurydice – Austria. b. d. National Educational Systems – Austria: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/bachelor-1_en. (pridobljeno 26.1 2024).

19 Dodatno leto izobraževanja zaradi izpolnitve pogojev za vpis v univerzitetni študij je po vsebini primerljivo z maturitetnim tečajem v Sloveniji, po številu predmetov pa je slovenska različica maturitetnega tečaja nekoliko ožja, kar velja tudi za primerjavo z državnim izpitom, kakršnega pozna na Norveškem.

v višjem splošnem izobraževanju ali diploma višjega poklicnega izobraževanja s posebnim pripravljalnimi tečajem. Poleg tega dodatne posebne pogoje opredelijo še univerze.

Iz zapisanega je mogoče ugotoviti, da je določena oblika selektivnosti vključena v postopke za vpis v terciarno izobraževanje v več državah EU oz. OECD. Kakor v svojih študijah ugotovljata Hanushek in Wößmann,²⁰ učinkovita šolska politika spodbuja pridobivanje temeljnega znanja v osnovni in srednji šoli in tudi dvig učnih dosežkov, ne pa zgolj širitve vstopnih možnosti v višje stopnje in podaljševanje časa šolanja. Pri vpisih na višje stopnje šolanja je treba zamenjati t. i. *access approach* s *quality approach*.²¹ Tudi drugi avtorji in poročila opozarjajo na opaženi problem.²² Organizacija OECD je Slovenijo prav tako opozarjala na nizko učinkovitost pri dokončanju študija in predvsem na enega najdaljših časov študija (Slovenija 5,7 leta, povprečje v državah OECD 3,7 leta).²³ Tudi domači viri opažajo problem in ga obravnavajo.²⁴

Povezanost med študijsko uspešnostjo in zaključenim srednjim izobraževanjem

Na tem mestu želimo posebej opozoriti, da svoje pozornosti v presoji ne usmerjamo samo v razlike med zaključki srednjega izobraževanja. Razlike v znanju se ustvarijo skozi štiri leta šolanja, ko so dijaki vključeni v različne srednješolske programe, ti pa se med seboj razlikujejo po ciljnih, strukturi, vsebinah, zahtevnosti in dijaški populaciji, ki jih obiskuje.

Ugotovljeno je, da so bolj selektivni vstopni pogoji za študij v državah, kjer so udejanjeni, praviloma povezani z večjo študijsko učinkovitostjo, kar pome-

20 Hanushek, E. A. & Wößmann, L. (2012). Do Better Schools Lead to More Growth? Cognitive Skills, Economic Outcomes, and Causation. *Journal of Economic Growth*, 17(4), December 2012, pp. 267–321 in Hanushek, E. A. (2016) Will more higher education improve economic growth? *Oxford Review of Economic Policy*, Volume 32, Number 4, pp. 538–552.

21 Ibid.

22 Mastinšek-Šuštar, Marjana (ur.), *Letno poročilo o poklicni maturi*. Ljubljana, RIC, 2025. https://www.ric.si/poklicna-matura/porocila--analize--raziskave/_LP_za_PM_2024ok-1.pdf (pridobljeno: 30. 5. 2025) in McGrath, et al. (2014). *Higher education entrance qualifications and exams in Europe: a comparison*. European Union Publications Office. <http://eprints.lse.ac.uk/65782/> (pridobljeno: 10. 2. 2024).

23 OECD, 2020. From 20 to 24 years old enrolment (2020) (All-Total levels). OECD. Stat, 2020. <http://stats.oecd.org>. (pridobljeno: 31. 3. 2023).

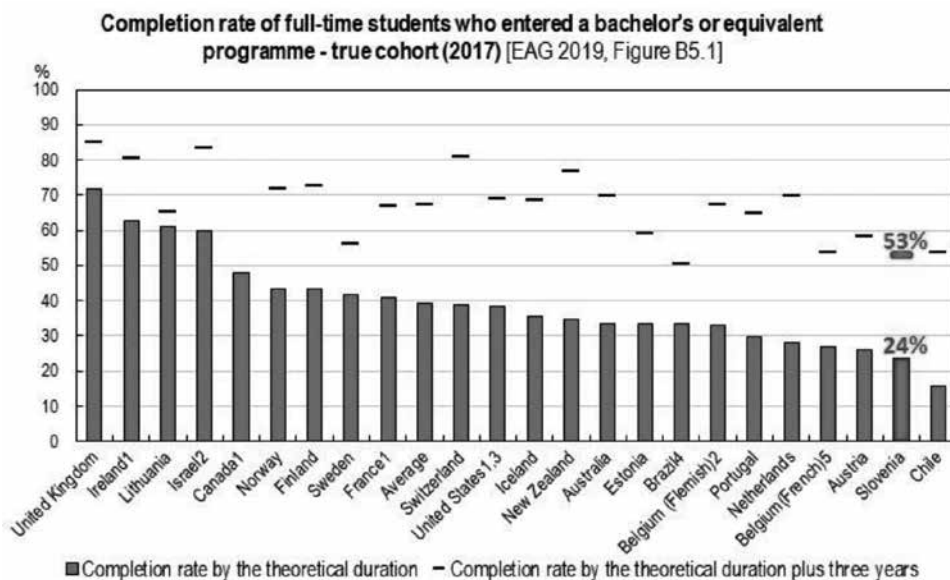
24 Pavlič, Patricija (ur.), *Letno poročilo o poklicni maturi*, Ljubljana, RIC, 2024. https://www.ric.si/splosna-matura/porocila--analize--raziskave/_LP_PM_2023.pdf (pridobljeno: 30. 5. 2025); RIC, 2022, *Rezultati splošne mature 2023*, Interna baza podatkov. (pridobljeno: 20. 10. 2023); Saksida, Igor (ur.), *Letno poročilo. Splošna matura*, Ljubljana, RIC, 2023. https://www.ric.si/splosna-matura/porocila--analize--raziskave/Letno_porocilo_SM_2023 (pridobljeno: 6. 10. 2023).

ni, da v predvidenem roku (statistične obdelave podatkov predvidenemu številu študijskih let za določen program pogosto dodajo še tri leta) študij zaključi okoli tri četrtine uspešnih diplomantov.²⁵ Manjša vstopna selektivnost je povezana z manjšo učinkovitostjo, najslabši izkazujejo le 56 % uspešnih diplomantov v predvidenem času študija. Če uporabimo podatke OECD za leto 2017 in objavljene v publikaciji *Education at a Glance 2019*, pokažejo, da je v Sloveniji takrat prvo stopnjo študija (*bachelor's degree*) v predvidenem času zaključilo le 24 % redno vpisanih študentov. Tri leta kasneje (podatki za 2020) se je evidentirani delež uspešnih diplomantov v predvidenem času študija zvišal na 53 %, vendar je bil še vedno med najnižjimi v državah OECD. Slovenija je za publikacijo OECD *Education at a Glance 2019* poročala tudi o veliki razliki v uspešnosti zaključevanja študija na prvi stopnji, če so študenti vstopili v študijske programe bodisi po zaključeni splošnoizobraževalni srednji šoli (gimnaziji) in z opravljeno splošno maturo ali po srednji strokovni šoli, zaključeni s poklicno maturo. Prvi so bili odstopajoče uspešnejši z več kot dvakrat večjim deležem uspešnih z zaključenim študijem v predvidenem roku (66 %) od drugih (30 %). Najprej je treba ugotoviti, da je delež diplomantov z uspešno zaključenim študijem (pre)nizek in da bi bilo treba razmišljati o spremembah v izobraževalnem sistemu kot celoti, ki bi z ustrežnejšim in kakovostnejšim znanjem prispevale k večji uspešnosti in učinkovitosti študija. V okviru razprav o spremembah mature pa usmerjamo pozornost na zmanjševanje razlik med obema skupinama vpisanih študentov: prvo, ki zaključi splošnoizobraževalne šole s splošno maturo, in drugo, ki zaključi srednje strokovne šole s poklicno maturo in se vpiše na univerzitetni študij z opravljenim dodatnim predmetom splošne mature.

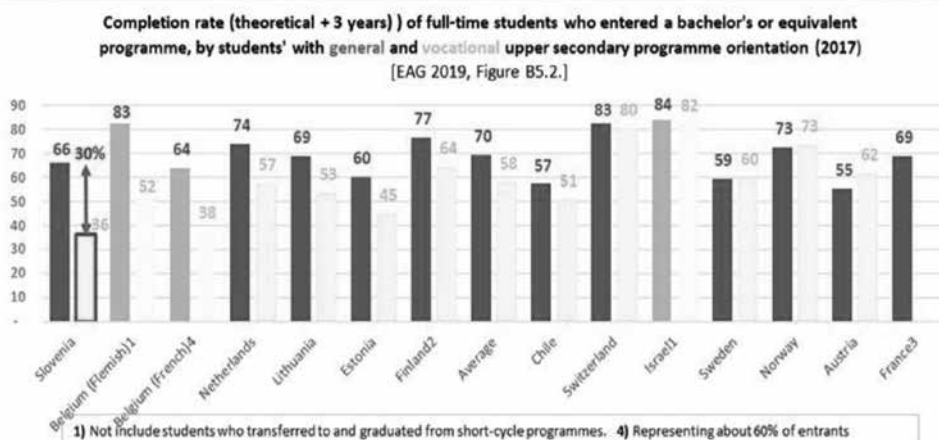
Na voljo so tudi novejši podatki SURS-a za leto 2022, ki po zaključenem prvi stopnji univerzitetnega študija izkažejo 69 % uspešnih diplomantov iz gimnazij ter opravljeno splošno maturo in 53 % uspešnih diplomantov iz srednjih strokovnih šol.²⁶ Izkazana razlika je nekoliko manjša, še vedno pa je ta razkorak (pre)velik, da bi ga smeli zanemariti. Vsi pregledani podatki opozarjajo na isti problem, na splošno nizko učinkovitost študirajočih ter na opazno razliko med dvema skupinama študentov, ki se vpišejo na univerzitetni študij z različno predizobrazbo, pridobljeno na sekundarni ravni.

25 Komparativni podatki so na voljo v publikacijah EU in v statističnih prikazih in obdelavah Eurostata: EC (European Commission). 2017. *Study on the impact of admission systems on higher education outcomes*. Volume I: Comparative report. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9cfd9c1-98f9-11e7-b92d-01aa75ed71a1> (pridobljeno: 26. 6. 2023) in Eurostat. 2020. *Newrelease: The EU has reached its tertiary education target*. 66/2020, April 2020. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10749941/3-22042020-BP-EN.pdf/04c88dob-17af-cf7e-7e78-331a67f3fed5> (pridobljeno: 4. 2. 2024).

26 SURS, 2022, *Delež študentov z uspešno zaključenim študijem na posamezni stopnji, glede na vrsto srednješolske izobrazbe*; v: Državna komisija za splošno maturo, *Razvojna vprašanja mature*. Interno gradivo, Ljubljana, RIC, str. 5.

Slika 2: Delež rednih študentov z uspešno zaključenim študijem na prvi stopnji, primerjalno po državah (Vir: www.oecd.org/education-at-a-glance/EDG_2019_B5.1, Completion rate of full-time students who entered a bachelor's.xlsx) (pridobljeno: 31. 3. 2023).

Slika 3: Delež študentov z uspešno zaključenim študijem prve stopnje, glede na vrsto srednješolske izobrazbe (OECD (2019), Education at a Glance 2019: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>, p. 213) (pridobljeno: 15. 2. 2024).

Vloga in vpliv mature ob vpisu na terciarno raven izobraževanja

V Sloveniji je bila doslej v celoti zagotovljena dostopnost študija v visokošolskih programih za kandidate in kandidatke srednjih strokovnih šol z opravljeno poklicno maturo, na univerzitetni študij pa, če ob štiripredmetni poklicni maturi opravijo dodatni, peti predmet splošne mature.

Problem, ki ga odslkajo podatki, bi bilo mogoče zmanjšati z ne prevelikimi in predvsem izvedljivimi spremembami strukture in vsebine v programih srednjega strokovnega izobraževanja²⁷ ter s spremenjenim prehodom iz poklicne v splošno maturo, v nadaljevanju pa z upoštevanjem spremenjenega razmerja v vpisnih pogojih univerzitetnega študija.²⁸

Z gotovostjo je mogoče predpostaviti, da je za univerzitetni, bolj akademski in z več teoretskimi vključenimi vsebinami zasnovan študij potrebno drugačno predznanje, pa tudi drugačne študijske veščine od tistih, ki jih predpostavlja bolj aplikativno usmerjeni visokošolski študij. Za univerzitetni študij bi bilo nujno treba bodočim študentom in študentkam pred vstopom zagotoviti ustrezno opismenjenost v maternem jeziku, dobro matematično-logično pismenost ter obvladanje najmanj enega tujega jezika, za marsikatero študijsko smer tudi dveh, na dovolj visoki ravni za vsakdanje, strokovno in znanstveno sporazumevanje ter za študij z uporabo tujejezičnega gradiva. Tega znanja in spretnosti si študenti in študentke praviloma ne pridobivajo med študijem, ampak se predpostavlja, da ga imajo že ob vstopu v študij. Prav tako na fakultetah tega znanja in veščin med študijem ne preverjajo več posebej, razen če je sestavina posameznih študijskih področij. Tako na primer na tehniških fakultetah pričakujejo dobro predhodno znanje matematike in ne preverjajo več znanja iz maternega ali splošnega tujega jezika, ampak jih predpostavijo kot že usvojene. Študenti in študentke morajo biti že ob vstopu v študij usposobljeni za samostojno delo s študijsko literaturo, tako znanje pa v splošnoizobraževalnih srednjih šolah pridobijo v veliko večjem obsegu, ker so pomembni deli načrtovanih vsebin in ciljev. Splošne izobrazbe v primernem obsegu in s pričakovano uravnoteženo poglobljenostjo ne daje študij, ampak mora biti zagotovljena pred vstopom vanj. Če se sprašujemo, zakaj na

27 V zapisu ne želimo zmanjševati potrebe po spremembah in izboljšavah splošnega srednjega izobraževanja, hkrati pa ugotavljamo, da ta problem v veliki meri obravnava kurikularna prenova učnih načrtov v vseh vrstah gimnazij, sledila pa mu bo še prenova predmetnih izpitnih katalogov, kar bo vplivalo na opravljanje splošne mature v celoti po letu 2030. Z zakonom o spremembah mature želimo nasloviti še problem prehodov za kandidate, ki se z zaključeno srednjo strokovno šolo vpisujejo na univerzitetne študijske programe. Namesto obstoječega dodajanja petega predmeta poklicni maturi si prizadevamo za obvezno opravljanje treh skupnih predmetov splošne mature, ne glede na predhodni srednješolski program, ki ga kandidat/ka obiskuje in uspešno zaključi.

28 Dikcijo glede oblik poklicne mature, ki bo zapisana v spremembah Zakona o maturi, bo treba upoštevati še v spremenjenem Zakonu o visokem šolstvu. Oba zakona sta bila leta 2025 v postopku obravnave v Državnem zboru.

primer Medicinska fakulteta ne vpisuje kandidatov in kandidatke z zaključeno srednjo medicinsko šolo, čeprav imajo veliko strokovnega medicinskega znanja, gre odgovor iskati predvsem v tem, da nimajo ustrezno širokega in poglobljenega vedenja s splošnoizobraževalnih področij. In jih med študijem tudi ne morejo več pridobiti, če naj se uspešno spopadajo z zahtevnimi strokovnimi področji, ki jih morajo obvladati.

Če razlika med univerzitetnim in visokošolskim študijem ni ustrezno opredeljena niti v strokovnih razpravah, še manj pa je vzpostavljena v izvedbi obeh vrst študijskih programov, ki se najpogosteje izvajajo vzporedno in na istih visokošolskih ustanovah, je to večji problem, kot bi bili pripravljene priznati. Nejasna razmejitev obeh vrst študija zagotovo povratno vpliva tudi na sekundarno raven izobraževanja.

Prehodi na terciarno raven šolanja so bili v Sloveniji v preteklosti urejeni na različne načine, od leta 2002 pa je vpis v visokošolske študijske programe mogoč za poklicne in splošne maturante, vpis na univerzitetne študijske programe pa neposredno za maturante z opravljeno splošno maturo, s poklicno maturo pa ob izpolnitvi dodatnega pogoja, da poleg formalnega zaključka srednjih strokovnih programov, to je poklicne mature, opravijo izpit še iz enega posameznega predmeta splošne mature.

Določitev vpisnih pogojev se je tako osredotočila izključno na zaključek srednjega šolanja, manj pa se je osredotočala na vsebino in kakovost znanja srednješolcev (Schleicher, 2018).²⁹

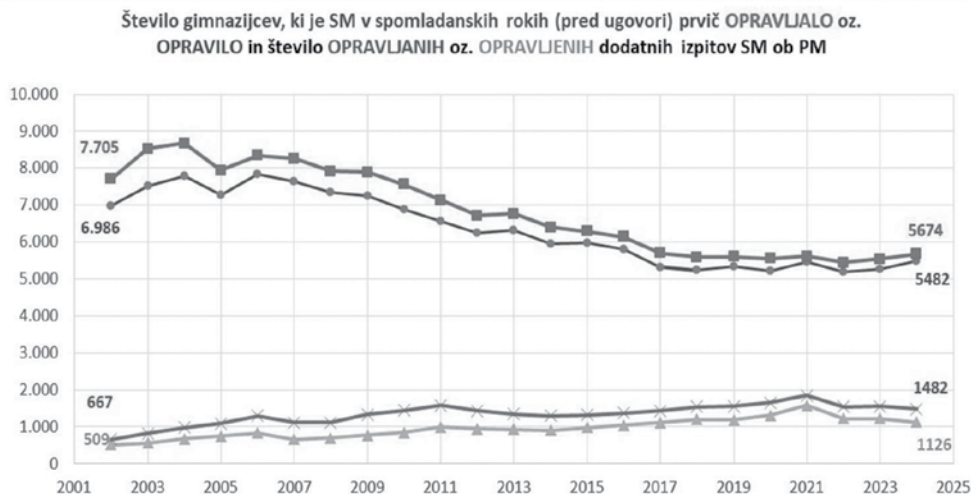
Potreba po spremembah poklicne in splošne mature

Iz podatkov o številu kandidatov na splošni in poklicni maturi³⁰ za obdobje 2002–2024 (Slika 4) je mogoče razbrati trend upadanja števila kandidatov, ki so v celoti opravljali splošno maturo, in hkrati povečevanje števila kandidatov, ki so ob poklicni maturi opravljali posamezen predmet splošne mature, predvsem zaradi možnosti vpisa na univerzitetne študijske programe.

Prvotni koncept izobraževalne vertikale je za maturante poklicne mature, ki bi želeli nadaljevati študij na univerzitetnih študijskih programih, predvideval

29 Vse zapisano opozarja na problem oblikovanja kakovostnega in učinkovitega izobraževalnega sistema za 21. stoletje, kakor ga opredeljuje Schleicher, A. (2018), *World Class: How to build a 21st-century school system*, Strong Performers and Successful Reformers in Education, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/4789264300002-en> (pridobljeno: 16. 12. 2023).

30 Podatki za obdobje 2002–2024, ko se je uveljavila možnost opravljanja petega predmeta ob poklicni maturi, prikazujejo postopno spreminjanje števila kandidatov, ki so se odločili za opravljanje bodisi splošne mature v celoti bodisi za opravljanje enega dodatnega (petega) predmeta ob štiripredmetni poklicni maturi. Na sliki 4 so prikazani tudi podatki o uspešnosti opravljanja mature.

Slika 4: Gimnazijci, ki so prvič opravljali in uspešno opravili splošno matura (spomladanski rok), ter število posameznih izpitov splošne ob poklicni maturi, Ric, Ljubljana: Interno gradivo, 2024 (pridobljeno 20. 10. 2024)

dodatno leto šolanja v maturitetnem tečaju. Ta v času enega šolskega leta zagotovi pouk za pet predmetov splošne mature, tri skupne in dva izbirna, pri čemer lahko kandidati in kandidatke v celoti pridobijo manjkajoče znanje, poglobijo in razširijo prej pridobljeno znanje iz treh skupnih in dveh izbirnih predmetov ter se usmerijo v doseganje maturitetnih standardov splošne mature pri vseh predmetih. Prvih nekaj let je bil maturitetni tečaj razumljen kot primerna rešitev prehoda, vendar je zanimanje zanj usihalo. V odločitvah potencialnih kandidatov za vključitev v maturitetni tečaj je prevladalo stališče, da se s tem srednje šolanje podaljša za eno leto, da se tako otežuje dostop do študija za maturante poklicne mature in da rešitev zato ni primerna. Od leta 2002 dalje je bila za maturante poklicne mature vzpostavljena tudi nova možnost vpisa na večino univerzitetnih študijskih programov z opravljeno poklicno matura (štirje predmeti) in posameznim predmetom splošne mature. Če je bila ta možnost prvotno zasnovana kot izjema, se je postopno preoblikovala v množično sistemsko rešitev, ki jo je v letu 2024 uporabilo skoraj 1500 maturantov poklicne mature (uspešno jih je izbrani peti predmet opravilo 1126). Poglejmo na kratko značilnosti obeh načinov zaključevanja srednje šole.

Splošna matura (SM) je obvezni zaključek gimnazijskega šolanja, ki izobražuje za nadaljevanje izobraževanja na terciarni ravni in ne daje poklica (ne omogoča vstopa na trg dela s pridobljenim poklicem na sekundarni ravni usposobljenosti).

Pridobljeno je splošno znanje (jezikovna in matematična opismenjenost, znanje najmanj dveh tujih jezikov, dovolj uravnoteženo poznavanje naravoslovnih

in družboslovno-humanističnih področij), usmerjeno v pripravo na akademski³¹ študij. Matura je sestavljena iz petih predmetov (trije skupni/obvezni predmeti so učni/materni jezik, matematika in tuji jezik ter dva izbirna predmeta). Materinščina se obvezno oceni v povišani lestvici do 8 točk, za matematiko in tuji jezik kandidati izberejo osnovno raven (ocena do 5 točk) ali višjo raven (ocena do 8 točk). Dva izbirna predmeta se opravljata na OR (osnovna raven) (ocenjena vsak do 5 točk), izjema je ocenitev tujih jezikov, kjer se v primeru, da kandidat/ka poleg tujega jezika iz skupine obveznih predmetov, ko se odloči za višjo raven, izbere še en tuji jezik na višji ravni, upošteva ocena tistega tujega jezika, ki je višja. Upošteva se ocena, ki je boljša, ali ena ocena izmed dveh, če sta oceni obeh tujih jezikov na VR (višja raven) enaki. Skupni rezultat, ki ga lahko doseže posamezni kandidat/ka, je največ 34 točk, če uporabi možnost opravljanja izpitov na VR, ali 28 točk (učni/materni jezik na VR in drugi predmeti na OR).

Poklicna matura (PM) je obvezen zaključek programov srednjega strokovnega izobraževanja (SSI) in programov PTI,³² ki so hkrati usmerjeni v doseganje dveh vrst ciljev: usposabljanje za poklic na sekundarni ravni zahtevnosti, ki omogoča vključitev na trg dela oz. zaposlovanje, in priprava na nadaljevanje izobraževanja. Glede na večji poudarek na pridobivanju strokovnega oziroma poklicnega znanja, je splošno znanje vključeno v manjšem obsegu in prilagojeno vsebini pri učnem jeziku/materinščini, matematiki in tujem jeziku, izločeni so nekateri naravoslovni in/ali družboslovno-humanistični predmeti, ki imajo praviloma tudi manjši obseg, osrednja pozornost se namenja predmetom matičnega in sorodnih strokovnih področij ter prakse.

Poklicna matura obsega štiri predmete, dva obvezna (materinščina in en temeljni strokovnoteoretični predmet matičnega strokovnega področja) ter izbirni splošni predmet (matematika ali tuji jezik) in izbirni strokovni predmet (aplikativni oz. praktični del z zagovorom/predstavitvijo). Vse predmete poklicne mature opravljajo kandidati/ke na eni ravni zahtevnosti znanja: učni jezik/materinščina se oceni v povišani lestvici (do 8 točk), preostali predmeti na OR (ocenjeni z največ 5 točk). Skupni rezultat poklicne mature je lahko največ 23 točk (učni jezik do 8 točk in trije drugi predmeti, vsak največ 5 točk).

Razlike med maturama so odraz razlik med srednješolskimi programi

Vsebinske razlike med izobraževalnimi programi so za pridobljeno znanje generacij, ki vstopajo v študij, veliko pomembnejše od razlik med maturama.

31 Akademski študij razumemo kot splošnejši in bolj teoretsko zasnovan, visokošolskega pa kot bolj aplikativno usmerjenega.

32 S kratico PTI so označeni srednješolski programi PTI, ki so možnost nadaljevanja izobraževanja za dijake, ki so predhodno zaključili triletno poklicne programe in želijo nadaljevati še dveletno izobraževanje v vzpostavljeni vertikalni, ter izbrani PTI-program zaključijo s poklicno matura. Nadaljnje možnosti izobraževanja so zanje enake kot za druge poklicne maturante.

Tako je iz predmetnikov gimnazij razvidno, da imajo v štirih letih načrtovanih 560 ur učnega jezika/materinščine, 560 ur matematike in 420 ur tujega jezika (poleg prvega tujega jezika še najmanj en, drugi tuji jezik), srednje strokovne šole pa 487 ur slovenščine, 383 ur matematike in 417 ur tujega jezika.³³ Poleg tega je v predmetnik gimnazij vključen širši nabor naravoslovnih in družboslovno-humanističnih predmetov, ki je v strokovnih šolah zaradi vključitve strokovnih predmetov posameznega matičnega področja srednjega strokovnega izobraževanja (SSI) okrnjen tako po številu predmetov kot po številu ur pouka posameznega predmeta. Rezultati opravljanja izpita iz petega predmeta jasno pokažejo, da je predhodni pouk (obseg, cilji, vsebine) določenega predmeta vpliven dejavnik za večjo ali manjšo uspešnost opravljanja izpita iz njega na splošni maturi.

Tako pri opravljanju petega predmeta dosežejo kandidati, ki izberejo angleščino, 96-odstoten uspeh,³⁴ pri matematiki 76-odstotnega, pri drugih predmetih pa je uspešnost opravljanja še bistveno nižja.³⁵ Povprečna ocena za peti predmet je v lestvici od 1 do 5 za eno oceno nižja (2,6) od povprečne ocene istega predmeta pri gimnazijcih (3,6).³⁶

Kaj lahko povedo številke? Rezultata maturantov poklicne in splošne mature sta pri angleščini povsem primerljiva, tako kot je po obsegu primerljiv pouk tega predmeta v srednješolskih programih, in to ne glede na razlike v vsebini in ciljih v učnih načrtih različnih srednjih šol. Povsem drugače je z matematiko, kjer le okoli 75 odstotkov maturantov poklicne mature uspešno opravi izpit iz matematike kot petega predmeta na splošni maturi, ki so ga sami izbrali.³⁷ Razkorak v obsegu pouka matematike je velik, saj standard v srednjih strokovnih šolah predpisuje okoli 180 ur pouka matematike manj, kot so ga deležni gimnazijci. Povečanje obsega pouka matematike bi skupaj s spremembami (razširitvijo vsebine in višjo zahtevnostjo) enako kot pri angleščini lahko omogočilo kandida-

33 Med posamičnimi srednjimi strokovnimi programi so lahko razlike v številu ur posameznega predmeta. V besedilu je navedeno tisto število ur, ki se v predmetnikih srednjih strokovnih programov najpogosteje pojavlja.

34 Angleščina je za kandidate poklicne mature, ki opravljajo peti predmet na splošni maturi, najbolj množično izbran predmet, v letu 2023 jo je tako izbralo na obeh ravneh 390 (360 OR in 30 VR) in v letu 2024 skupaj 334 kandidatov (310 OR in 24 VR).

35 Vzorec izbranih dodatnih predmetov pokaže npr. za geografijo 43% (2023) in 41% uspešnost (2024), za zgodovino je v primerjanih letih ta 69% in 67%, za sociologijo 54% in 56% ter za psihologijo 70% in 65%. Povprečne ocene v navedenih izbranih dodatnih predmetih se gibljejo od 1,52 do 2,2.

36 Navedena povprečna ocena je izračunana za vse izbrane dodatne predmete, ne samo za njihov vzorec.

37 Svoj peti predmet na splošni maturi maturanti s poklicno maturo le delno izbirajo, saj jim določene odločitve narekujejo vstopni pogoji študijskih programov, delno pa se odločijo po lastnih zanimanjih in presoji. Matematiko kot opravljen peti predmet največkrat zahtevajo tehniški ali določeni naravoslovni študijski programi. Nekateri izberejo peti predmet tudi zaradi prepričanja, da bodo tako najlažje izpolnili zahtevani splošni pogoj za vpis v zelene univerzitetne študijske programe ali v nekaj primerih tudi enovite magistrske, to je poklicno maturo z opravljenim dodatnim, petim predmetom.

tom uspešnejše opravljanje izpita iz tega predmeta na SM. Isto bi bilo dosegljivo tudi pri slovenščini, če bi pouk za kandidate (delež teh bi bil po predvidevanjih približno enak dosedanemu deležu v populaciji, ki se v zadnjih letih giblje od 15–18 odstotkov) prilagodili s povečanim obsegom ur, obravnavo manjkajočih vsebin/tem, uskladitvijo ciljev in prilagoditvijo standardov znanja. Zagotovo bi s temi, ne tako zelo velikimi spremembami kandidati, ki želijo nadaljevati študij na univerzitetnih študijskih programih, lahko dosegli več znanja in kasneje boljšo študijsko uspešnost. V srednjih strokovnih šolah se izobražuje relativno veliko dijakov, ki bi zahtevnejše standarde brez težav dosegli, če bi jim pouk v šolah s programom to zagotovil in omogočil. Ob tem kaže pomisliti tudi na zaključevanje srednje šole v preteklosti, ko so dijaki v srednjih strokovnih šolah med letoma 1995 in 2001 lahko izobraževanje zaključili na dva načina: bodisi z zaključnim izpitom³⁸ bodisi z maturo.³⁹

Primerljivost in prehodnost iz sistema poklicne v splošno maturo je tako za poklicne maturante vse do zdaj (2002–2025) zagotovljena z opravljanjem posameznega, petega predmeta splošne mature ob poklicni.

Državna komisija za splošno maturo (DK SM) je sedanjo rešitev premoščanja razlik med dvema vrstama srednješolskih programov, skoncentrirano na obe obliki mature, ocenila kot neustrezno.⁴⁰ Kandidatom s PM je skladno z 38. členom doslej veljavnega Zakona o visokem šolstvu (ZViS) formalno omogočen vpis tako na visokošolske⁴¹ kot na univerzitetne in enovite magistrske študijske programe, cilji, vsebina in pridobljeno znanje ter veščine njihovih šolskih programov pa jim istočasno ne dajejo ustrezne podlage za dovolj uspešen študij, kar posebej velja za

38 Sedanji zaključek SSI izobraževanja, poimenovan poklicna matura, se je imenoval zaključni izpit.

39 Matura se je prvotno, od 1995–2001 izvajala v eni obliki, od leta 2002 sta bili vzporedno vzpostavljene dve možnosti zaključevanja SŠ: poklicna matura v srednjih strokovnih šolah in splošna matura v gimnazijah. Obe maturi je opredelil Zakon o maturi (ZMat, 2003). Vmesno ali prehodno obliko zaključka SŠ (izraz uporabljamo za poklicno maturo z dodatnim/samostojnim/petim predmetom splošne mature). Opredelitev vpisnih pogojev v Zakonu o visokem šolstvu (ZViS, 38. člen) govori o primernosti kandidatov za vpis v univerzitetne in enovite magistrske programe: *»Kdor je opravil poklicno maturo po ustreznem programu za pridobitev srednje strokovne izobrazbe z istega strokovnega področja ter izpit iz enega od predmetov mature ...»* Različna poimenovanja dodatnega, petega predmeta, so v splošni rabi ves čas, odkar je možnost vzpostavljena.

40 DK SM, *Razvojna vprašanja mature*, Interno gradivo, Ljubljana, 2024, str. 8.

41 Visokošolski študijski programi se praviloma interpretirajo kot nadaljevanje izobraževanja na terciarni ravni za kandidate, ki predhodno zaključijo štiriletno strokovno izobraževanje ali poklicno tehniško izobraževanje (PTI), ki je nadaljevanje triletnega poklicnega izobraževanja na sekundarni ravni. Za vpis v te programe so kandidati s PM navedeni na prvem mestu po primernosti predhodne izobrazbe, kandidati iz štiriletnih splošnoizobraževalnih srednjih šol pa na drugem. Obratno je pri vpisnih pogojih za univerzitetne in enovite magistrske programe, kjer so glede na usklajenost sekundarne in terciarne ravni na prvem mestu navedeni kandidati iz štiriletnih splošnoizobraževalnih šol in z opravljeno splošno maturo. V obeh primerih je tako izpolnjen samo splošni pogoj za vpis, visokošolski zavodi pa ob upoštevanju svoje avtonomije lahko opredelijo še dodatne pogoje za vpis.

univerzitetne študijske programe. Poklicna in splošna matura sta z dodanim posameznim petim predmetom izenačeni zgolj po številu opravljenih maturitetnih izpitov, ne pa tudi po vsebini in zahtevnosti znanja, ki ga ocenjujeta. Kandidati z opravljeno poklicno maturo v srednji šoli pridobijo predvsem manj znanja iz splošnoizobraževalnih predmetov. Posledice so vidne v njihovi slabši jezikovni (učni/materni jezik) in matematični pismenosti, z nekaj izjemami⁴² v obvladanju samo enega tujega jezika, usmerjenega v jezik stroke, ter manjši obseg naravoslovnega in/ali družboslovno-humanističnega znanja.

Dosedanji vpisni pogoji, opredeljeni v ZViS, po strokovni presoji DK SM neustrezno opredeljujejo razlike med obema vrstama srednješolske izobrazbe in v veliki meri spregledajo nedoseganje pričakovanega znanja in veščin, potrebnih za akademski študij v univerzitetnih ter enovitih magistrskih študijskih programih. Predložene spremembe prehodov med PM in SM bi zato vsekakor kazalo upoštevati v prenovljenem ZViS.⁴³ Namesto dikcije 38. člena veljavnega ZViS je v predlogu novega v 53. členu nova dikcija, ki sledi spremembam ZMat: za vpis v univerzitetne programe bi morali kandidati uspešno opraviti splošno maturo iz petih predmetov ali poklicno maturo s tremi (skupnimi/obveznimi) predmeti splošne mature (učni jezik/materinščina, matematika in tuji jezik) in dvema predmetoma poklicne mature (temeljni strokovnoteoretični predmet matičnega strokovnega področja in izbirni strokovni predmet).

Vpis v visokošolske študijske programe bi kot prvo primerno skupino še naprej opredeljeval kandidate z uspešno opravljeno poklicno maturo iz štirih predmetov, kakor jih določa matični program SSI in kakor je zagotovljeno že sedaj. Poklicna matura bi še naprej v celoti opravljala funkcijo obveznega zaključka v programih SSI in PTI. Kot druga skupina ustreznih kandidatov za vpis v visokošolske programe bi bili opredeljeni kandidati z opravljeno splošno maturo, enako kot doslej. Načrtovana sprememba bi vplivala le na tisti del populacije dijakov SSI (15 %–18 % generacije), ki želi nadaljevati študij na univerzitetnih študijskih programih, večina bi še vedno zaključevala srednje šolanje s štiripredmetno poklicno maturo. Odgovornost za pripravo kandidatov, tudi za opravljanje petpredmetne mature bi morale prevzeti matične šole kandidatov, prav tako izvedbo izpitov z vsemi deli, zunanjimi in notranjimi. S tem bi dijake razbremenili izključne odgovornosti za pripravo na izpite SM, ki jo zdaj prevzemajo bodisi sami bodisi jim pripravo (pogosto v okrnjeni obliki) za posamezni predmet zagotovijo nekatere

42 Z izjemami v tem primeru razumemo razlike med srednješolskimi strokovnimi programi, saj le majhno število teh vključuje pouk več kot enega tujega jezika. Na tem mestu se ne ukvarjamo z razlikami med posameznimi dijaki/-njami, ki lahko znanje več kot enega tujega jezika pridobijo neodvisno od pouka v šolskem programu, kamor so vpisani.

43 Tudi prenovljeni Zakon o visokem šolstvu je bil leta 2025 že sprejet in v 53. členu vključuje novosti iz ZMat.

šole.⁴⁴ Odprava sedanje zagate je lahko samo sistemska in urediti jo je treba v času, ko se dijaki še šolajo, ter v šolah, kjer so matično vpisani in imajo v njih status dijakov.

Dolgoletno različno razumevanje in interpretacija 38. člena ZViS kaže na številne težave pri določanju vpisnih pogojev. Da bi se temu izognili ali vsaj prispevali k zmanjšanju obojega, predlagani dokument o razvojnih vprašanjih mature predstavlja uvod v temeljit premislek o prehodnosti med PM in SM in nadaljnjo uveljavitev sprememb vpisnih pogojev.

Izvedbeni problemi, povezani z dodatnim posameznim predmetom SM ob poklicni maturi

Priprave na dodaten peti predmet splošne mature poklicnim maturantom v matičnem srednješolskem programu, kakor smo že zapisali, niso zagotovljene (šolski program tega ne vključuje), praviloma jim ga tudi ne zagotavljajo šole, kjer izpit opravljajo (tam niso vpisani niti v njih nimajo statusa dijaka), razen pri praktičnih delih posameznih izpitov (npr. pri laboratorijskih vajah). Matične šole jih napotijo na drugo šolo, kjer se izbrani predmet izvaja, tam se lahko prijavijo k opravljanju izbranega dodatnega/petega predmeta, ni pa jim zagotovljena vključitev v pouk, kakor ga imajo na voljo matično vpisani dijaki. Na prikrit način so iz pouka dodatnega petega predmeta izključeni in se morajo samostojno pripraviti na opravljanje maturitetnega izpita splošne mature. Rezultati jasno kažejo, da je ta pot bistveno manj učinkovita, za kandidate/ke tudi bolj obremenjujoča, predvsem pa rezultira v bistveno manjši uspešnosti, kakor jo izkažejo vrstniki, ki so v svojih matičnih šolah deležni v celoti izvedenega pouka za vse maturitetne predmete. Vsi dosedanja poskusi iskanja možnosti, kako bi kakovostne priprave enakovredno zagotovili kandidatom, ki opravljajo dodatni/peti predmet splošne mature na šoli, kamor sicer niso redno vpisani, so se zaključili na enak način – z ugotovitvijo, da tega ni mogoče zagotoviti vsem, še posebej pa ne za več predmetov, med katere se zaradi različnih interesov, želja in različnih vpisnih pogojev visokošolskih zavodov razpršijo kandidati. Poskusimo si na eni strani predstavljati, da se za opravljanje petega predmeta odločijo sposobnejši in ambicioznejši dijaki, ki sicer dosega v matičnih šolah dobre učne rezultate, ki uspešno opravijo poklicno maturo v svoji matični šoli, pri petem predmetu splošne mature pa jim zdrsne (kakor se zgodi približno četrtini kandidatov iz generacije), je to

44 Nekatere srednje strokovne šole za svoje dijake organizirajo priprave na peti predmet, vendar sta to praviloma le matematika in angleščina, ki sta najbolj množično izbrana predmeta. Pa še to je mogoče le na večjih srednjih šolah oz. v šolskih centrih. Dodatnih petih predmetov kandidati ne morejo opravljati na matični šoli, razen če ta izvaja tudi SŠ-programe s splošno maturo niti jim ni mogoče zagotoviti organiziranih priprav iz vseh maturitetnih predmetov. Matične šole jih napotijo na bližnje gimnazije, kjer opravijo tudi t. i. interni del izpitov (laboratorijsko delo, ustni izpit, seminarsko nalogo).

zanje hudo obremenilna izkušnja. Zagotovo so v zelo neprijetnem položaju, ki v najblažji obliki za kakšno leto ustavi uresničevanje njihovih ambicij in jih prisili bodisi k vpisu v maturitetni tečaj bodisi k opravljanju popravnega izpita, k iskanju zasebne, največkrat plačljive dodatne pomoči.

Rezultati kandidatov, ki določen predmet opravljajo kot samostojni peti predmet, so, kakor je ugotovljeno, precej slabši od rezultatov splošnih maturantov (za 15 %, 20 %, tudi 30 % ali več odstotkov), izjema so le že omenjeni in pojasnjeni rezultati pri izpitih iz angleščine na SM.

Poleg zadržka, ki izvira iz slabše uspešnosti kandidatov pri petem predmetu, si je treba zastaviti še vprašanje, kaj in koliko dosednji način zaključevanja srednje šole prispeva h kakovosti njihovega znanja in k boljši, celovitejši pripravljenosti na univerzitetni študij, ki zahteva poleg določenega znanja tudi določene študijske veščine (npr. samostojno delo z besedili, tudi tujejezičnimi). Opravljanje posameznega, petega predmeta SM ob PM praviloma ne izboljšuje kakovosti, širine in poglobljenosti znanja kandidatov niti ne prispeva v zadostni meri k njihovi pripravi na akademski študij v univerzitetnih študijskih programih, še posebej če ti niso z njihovega ožjega oz. matičnega strokovnega področja. Posamezni predmet splošne mature je kandidatom praviloma dodan kot vsiljena odločitev (zaradi vpisnih pogojev na študij), ali pa izberejo predmet, za katerega sodijo, da ga bodo najlažje, z najmanj napora opravili.

Gimnazije, kjer kandidati opravljajo izbrani peti predmet, se ob množičnosti teh izpitov, ki prvotno ni bila načrtovana,⁴⁵ soočajo z resnimi logističnimi problemi, posebej pri zagotavljanju pogojev za izvedbo notranjih delov izpitov oz. praktičnih delov: laboratorijskih vaj, terenskega dela, ekskurzij, maturitetnih nalog in ustnih izpitov, pa tudi v izpeljavi birokratskih postopkov za zunanje kandidate (prijave, vloge, vodenje dokumentacije o internih delih, ocenitve internih delov izpitov ...). Nedefiniran in nerešen je tudi statusni problem zunanjih kandidatov, ko pri pouku v gimnazijah opravljajo aktivnosti pri izvedbi notranjih delov izpita za SM (npr. varnost pri laboratorijskem delu, tudi vzgojni in disciplinski ukrepi ...).

Problematika priprave in izvedbe posameznega petega predmeta za zunanje kandidate se tako dotika kandidatov, šol, pedagoškega kadra in njegovih delovnih obremenitev, opravih RIC-a, obravnavati in reševati jo je mogoče le celostno.

45 Za izpolnitev pogojev za vpis v univerzitetni študij je bilo prvotno načrtovano, da naj bi jih zagotavljal maturitetni tečaj. V to dopolnilno obliko SŠ-izobraževanja naj bi se vpisali vsi, ki bi želeli po zaključeni srednji strokovni šoli študirati v univerzitetnih in enovitih magistrskih programih. Hkrati to pomeni tudi enoletno podaljšanje SŠ-izobraževanja, ki bi se moralo zaključiti z opravljanjem splošne mature v celoti. Oblika ni zaživela, kandidati si veliko bolj želijo krajših in lažjih poti, ob čemer pa se ne zavedajo, koliko in kako bodo pripravljene na nadaljevanje študija. Kakor pokažejo podatki v Sliki 1, se za veliko teh kandidatov kasneje študij podaljša, saj ga ne zaključijo v predvidenem času. Ker gre za dokaj množičen pojav, je to hkrati tudi družbeni problem.

Druge načrtovane spremembe mature

Dodatno obravnavane spremembe se na videz dotikajo le splošne mature, ne pa tudi poklicne. Vendar samo na videz. V povezavi z doslej obravnavanimi spremembami bo nujno treba razmisliti tudi o odprtih vprašanih ravni zahtevnosti pri maturitetnih predmetih (osnovna in višja raven), še posebej če bo s spremembami Zakona o maturi uresničena načrtovana možnost spremenjenega prehoda med PM in SM.

Če bi se v prihodnje za učni jezik/materinščino ohranila samo ena raven opravljanja izpitov na SM, se zastavlja vprašanje, do katere mere bi jih, glede na obseg in vsebino ter cilje pouka predmeta, dosegli dijaki srednjih strokovnih šol, glede na obseg, vsebino in cilje njihovega pouka. Če bi omogočili opravljanje izpitov na dveh ravneh (OR in VR), bi s tem zagotovili kandidatom pravico do osebne odločitve. Državna komisija za splošno maturo se problema zaveda, je pa odločanje o tem vprašanju bistveno zahtevnejši zalogaj, kakor se zdi na prvi pogled. Za zdaj sta odprti obe možnosti: ohranjanje sedanjega stanja z dvoravninskostjo samo za nekatere predmete (matematika, tuji jeziki) ali pa uvedbo dveh ravni za vse predmete. Vzpostavitev možnosti za opravljanje vseh izpitov na osnovni in višji ravni za zdaj zavračajo predvsem v strokovni javnosti za slovenščino kot materni jezik z največ govorce, ki ima tudi status prevladujočega učnega jezika (poleg slovenščine sta to še italijanščina in madžarščina). S predlogom, zapisanim v dokumentu DK SM,⁴⁶ želimo predvsem odpreti strokovno razpravo. Razmislek je potreben tudi zaradi kurikularne prenove, ki posega v učne načrte in kataloge znanja, zaradi ustreznega informiranja in priprave učiteljev, pa ne nazadnje zaradi zagotavljanja potrebnih finančnih sredstev za drugačno organizacijo pouka in preverjanja znanja.

Pomembni razmisleki bodo potrebni tudi v drugačni zastavitvi notranjih delov izpitov SM, ki potekajo med šolskim letom (laboratorijsko delo, seminar-ske in projektne naloge, ekskurzije). Izvedba ustnih izpitov po končanih pisnih izpitih močno obremenjuje tako kandidate kot pedagoge. Hkrati pa izkušnje in podatki kažejo, da so ocene vseh notranjih delov nesorazmerno visoke (v posameznih primerih korelacije sploh ni), glede na izkazano znanje kandidatov na pisnih izpiti, in da slabo razločujejo med boljšimi in slabšimi kandidati (problem diskriminativnosti ocenjevanja notranjih delov izpitov).

Strokovna presoja za zdaj ne gre v smeri ukinjanja notranjih delov, ker so ti dragocen prispevek k doseganju procesnih ciljev, ko dijaki pripravljajo svoje izdelke, ko jih prezentirajo in finalizirajo v pisne izdelke. Zagotovo pa bo treba vpeljati obliko supervizije ocenjevanja internih delov izpitov, ki bi preprečevala ali vsaj omejevala pretirano zaščitniško vlogo šol s (pre)visokimi ocenami kandidatov. Pri tem je na voljo nekaj dobrih in preizkušenih zgledov z mednarodne

⁴⁶ DK SM, Razvojna vprašanja mature, Interno gradivo, Ljubljana, 2024, str. 10.

mature, ki bi jih kazalo preveriti in nekatere tudi uporabiti. Podobna ugotovitev velja za izvajanje ustnih izpitov, ki bi jih kazalo vpeljati med trajanjem šolskega leta. Kot zgled je mogoče tudi v tem primeru navesti mednarodno maturo, kjer so ustni izpiti zaključeni do aprila v tekočem šolskem letu.

Zaključek

Iz razprave v prispevku je razvidno, da se osredotoča predvsem na spremembe razmerja med poklicno in splošno maturo. Temeljna intenca načrtovanih sprememb je zagotoviti kandidatom in bodočim študentom več znanja, ustrežnejše znanje, boljše znanje, ki bi jim omogočilo učinkovit in uspešen študij. Ti bi se predvidoma v tretjem letniku opredelili za način zaključevanja srednje šole: štiripredmetna poklicna matura v sedanji obliki ali petpredmetna matura s kombinacijo predmetov SM in PM (trije obvezni predmeti splošne mature in dva strokovna predmeta PM, to sta druga in četrta enota PM iz matičnega programa SSI). Rešitev je optimalna z vidika poseganja v programe z dopolnitvijo katalogov znanja z vsebinami učnih načrtov, kar bi kandidate pripravilo in opolnomočilo tudi za opravljanje obveznih predmetov na SM. Vse s ciljem razširitve in poglobitve oz. nadgraditve dosedanjih ravni znanja kandidatov za študij. Razprave morajo biti kar najbolj usmerjene k boljši kakovosti znanja generacij ob koncu srednjega šolanja.

Problem premoščanja razlik med obema vrstama srednješolskih programov je rešljiv – tako je tudi predlagano – s spremembo programov SSI za dijake, ki želijo študirati na univerzitetnih študijskih programih, s povečanjem obsega pouka pri učnem jeziku/materinščini, matematiki in tujem jeziku ter z vsebinsko uskladitvijo gimnazijskih učnih načrtov za te predmete s katalogi znanja v SSI. Predlog rešitve zahteva najprej spremembo Zakona o maturi, v implementaciji pa spremembe katalogov znanja maturitetnih predmetov v programih SSI, poseg v strukturo izvedbenih predmetnikov programov SSI, ustrezno organizacijo pouka za kandidate, ki bodo opravljali petpredmetno maturo, zagotovitev finančnega in kadrovskega pokritja spremenjenega pouka. Težavno? Na prvi pogled se zdi tako. Hkrati pa je tudi strokovni izziv za pedagoško stroko podoben, čeprav v manjšem obsegu, kakor so ga izkusile gimnazije pred tridesetimi leti.

Viri in literatura

Biloslavo, Roberto idr.: Priprava modela managementa visokošolskega vpisa na javne visokošolske zavode v Sloveniji, Ljubljana: ARRS in MVI, Raziskovalni projekt CRP (V5-1936), Interno gradivo, 2022, str. 10–22. www.pf.uni-lj.si/raziskovanje/raziskovalni-projekti/priprava-modela-managementa-visokošolskega-vpisa-na-javne-visokosolske-zavode-v-sloveniji (pridobljeno 2. 3. 2025).

- Center za poklicno izobraževanje: Programi srednjega tehniškega in strokovnega izobraževanja, Ljubljana. <https://cpi.si/poklicno-izobrazevanje/izobrazevalni-programi/programi/ssi/> (pridobljeno: 20. 5. 2025).
- Curaj, Adrian, Deca, Ligia in Pricopie, Remus: European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies. SpringerOpen (open access book), 2018 <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-77407-7> (pridobljeno: 2. 3. 2025).
- Delovna skupina za pripravo NPVI 2023-2033: Nacionalni program vzgoje in izobraževanja 2023-2033, Ljubljana, MVI. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Nacionalni-program-vzgoje-in-izobrazevanja-za-obdobje-2023-2033-predlog.pdf> (pridobljeno: 15. 5. 2025).
- EC (European Commission) 2017: Study on the impact of admission systems on higher education outcomes. Volume I: Comparative report. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9cfdd9c1-98f9-11e7-b92d-01aa75ed71a1> (pridobljeno: 26. 6. 2023).
- Eurostat: Newrelease: The EU has reached its tertiary education target. 66/2020, April 2020. Dostopno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10749941/3-22042020-BP-EN.pdf/04c88dob-17af-cf7e-7e78-331a67f3fcd5> (pridobljeno: 4. 2. 2024).
- Eurydice – Austria. b. d. National Educational Systems – Austria. Dostopno na: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/bachelor-1_en (pridobljeno: 26. 1. 2024).
- Eurydice – Finland. b. d. National Educational Systems – Finland. Dostopno na: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/finland/assessment-general-upper-secondary-education> (pridobljeno: 26. 1. 2024).
- Eurydice – Norway. b. d. National Educational Systems – Norway. Dostopno na: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/bachelor-54_en (pridobljeno: 26. 1. 2024).
- Eurydice – Slovenia. b. d. National Educational Systems – Slovenia. Dostopno na: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/bachelor-77_en (pridobljeno: 26. 1. 2024).
- Eurydice – Sweden. b. d. National Educational Systems – Sweden. Dostopno na: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/bachelor-80_en (pridobljeno: 26. 1. 2024).
- Hanushek, E. A., Wößmann, L.: Do Better Schools Lead to More Growth? Cognitive Skills, Economic Outcomes, and Causation, *Journal of Economic Growth*, 17(4), December 2012, str. 267–321.
- Hanushek, E. A.: Will more higher education improve economic growth? *Oxford Review of Economic Policy*, Volume 32, Number 4, str. 538–552.
- Krek, Janez, in Metljak, Mira (ur.): *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v R Sloveniji 2011*, Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2011, str. 181–275.
- Mastinšek-Šuštar, Marjana (ur.): *Letno poročilo o splošni maturi*. Ljubljana, RIC, 2025. https://www.ric.si/poklicna-matura/porocila--analize--raziskave/_LP_za_PM_2024ok-1.pdf (pridobljeno: 30. 5. 2025).

- McGrath, et al.: Higher education entrance qualifications and exams in Europe: a comparison, European Union Publications Office. <http://eprints.lse.ac.uk/65782/> (pridobljeno: 10. 2. 2024).
- Ministrstvo za visoko šolstvo: Razpis za vpis v dodiplomske in enovite magistrske programe v študijskem letu 2025/26, <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/razpis-za-vpis-v-dodiplomske-in-enovite-magistrske-studijske-programe-v-studijskem-letu-2025-2026/> (pridobljeno: 30. 4. 2025).
- OECD: Education at a Glance 2019: OECD Indicators, OECD Publish, Paris. <https://doi.org/10.1787/f8d7880d-en>, p. 208, 213 (pridobljeno: 15. 2. 2024).
- OECD. From 20 to 24 years old enrolment (2020) (All-Total levels). OECD. Stat, 2020. <http://stats.oecd.org>. (pridobljeno: 31. 3. 2023).
- Pavlič, Patricija (ur.): Letno poročilo o poklicni maturi, Ljubljana, RIC, 2024. https://www.ric.si/splosna-matura/porocila--analize--raziskave/_LP_PM_2023.pdf (pridobljeno: 30. 5. 2025) .
- RIC: Rezultati splošne mature 2023, Interna baza podatkov (pridobljeno: 20. 10. 2023).
- RIC: Letna poročila o SM 1995-2024, Ljubljana: Državni izpitni center <https://www.ric.si/splosna-matura/porocila--analize--raziskave/> (pridobljeno: 5. 5. 2025).
- Saksida, Igor (ur.): Letno poročilo. Splošna matura, Ljubljana, RIC, 2023. https://www.ric.si/splosna-matura/porocila--analize--raziskave/Letno_porocilo_SM_2023. (pridobljeno: 6. 10. 2023).
- Saksida, Igor (ur.), Letno poročilo. Splošna matura. Ljubljana, RIC, 2024. https://www.ric.si/splosna-matura/porocila--analize--raziskave/Letno_porocilo_SM_2024. (pridobljeno: 2. 11. 2024).
- Schleicher, A.: World Class: How to build a 21st-century school system, Strong Performers and Successful Reformers in Education, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/4789264300002-en> (pridobljeno: 16. 12. 2023).